

LAGUTSKOTTETS betänkande N:o 12/1930 med förslag till motion att föreläggas Finlands Riksdag N:o 12/1930, angående förklaring av rätta förståndet av § 23 i lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920.

Sedan landstinget beslutit att till Finlands riksdag ingå med en motion angående förklaring av rätta förståndet av § 23 i självstyrelselagen för Åland och uppdragit åt lagutskottet att uppgöra motiverat förslag till nämnda lagförklaring, får utskottet vördsammast föreslå, att landstinget uti den tillernade motionen ville framhålla följande:

Enligt § 23 i lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, har landskapet Åland tillförsäkrats nyttjanderätten till statens jordegendom i landskapet Åland. Ifrågavarande lagrum är av följande lydelse:

"Nyttjanderätten till statens jordegendom i landskapet Åland övergår till landskapet, dock icke beträffande sådan egendom, som förblir anslagen till boställen åt statens tjänstemän, ej heller till den egendom, som nu eller framdeles kommer till användning för statsverkets behov."

Genom lagen av den 18 december 1926 har lagrummet kompletterats med ett jämväl av landstinget godkänt tillägg, vilket, ehuru avseende endast kolonisationen av nämnda jordegendom och sålunda saknande intresse ur synpunkten av denna framställning, må här avskrivas, sålydande:

"Genom förordning, utfärdad med landskapsnämndens begivande, kan landskapsförvaltningen tilldelas befogenhet att i kolonisationssyfte upplåta mark under äganderätt å sådan del av statens i landskapets vård befintliga jordegendomar, som ej blivit till stomlägenhet undantagen; skolande i fråga om rätt till dylikt jordförvärv samt löseskillningens bestämmande i tillämpliga delar gälla vad som beträffande statens boställen i sådant syfte är föreskrivet, likväl med iakttagande av vad om rätt att innehava fastighet i landskapet Åland är i lag särskilt stadgat. Influten löseskillning förvaltas av statsverket, men avkastningen därav tillkommer landskapet såsom vederlag för frångången nyttjanderätt."

Genom förordning av den 20 september 1923 överfördes förvaltningsbefogenheten till ifrågavarande jordegendomar samt skyldigheten att taga egendomen under tillsyn och vård å landskapet, räknat från ingången av år 1924. Sagda förordning innehåller också de närmare bestämmelser och villkor, under vilka landskapet i förhållande till

statsverket äger utöva sin förenämnda förvaltningsbefogenhet.

Alltsedan självstyrelsens införande hava landskapsmyndigheterna hädat den uppfattningen, att den från jordegendomarnas förvaltning härflytande nettoinkomsten kan av landskapet disponeras utan intrång av någon redovisningsskyldighet vid den i § 26 av självstyrelselagen förutsatta skattutjämnningen. Något direkt stadgande härom återfinnes icke i självstyrelselagen, lika litet som i förenämnda förordning av den 20 september 1923. Ej heller framhåller den kommitté, som den 19 juli 1919 av statsrådet tillsatts för att uppgöra, utom annat, förslag till självstyrelselag för Åland, uti sin motivering till förslaget något bekräftande dispositionen av nämnda nettovinst.

För att särskilt understryka sin förenämnda uppfattning överförde landstinget vid uppgörandet av budgeten för år 1926 inkomsterna från berörda jordegendomar till landskapets extraordinarie inkomst- och utgiftsstat, medan de å egendomarna nedlagda kostnaderna observerades på utgiftssidan av samma stat. Att detta icke tidigare blev gjort har berott på att landstinget ansett, att posternas upptagande i den ena eller andra staten endast är en bokföringsfråga av sekundär betydelse, som icke inverkade på inkomsternas och utgifternas ifråga rätta natur. Såsom ett led i landstingets strävan att hävda landskapets rätt har ju åtgärden emellertid en principiell innebörd. Sedermera hava nämnda inkomster och utgifter konsekvent hänförts till den extraordinarie budgeten.

Frågan, huru dessa medel skola disponeras, måste sålunda avgöras med ledning av allmänna rättsprinciper och på saken verkande omständigheter.

Innan utskottet inlåter sig på att närmare beröra antydda principer och omständigheter, vill utskottet i korthet redogöra för huru ifrågasvarande lagrum blivit tolkat av de myndigheter, - Ålandsdelegationen, Högsta domstolen och Republikens President - vilka hittills haft att taga ställning till detsamma.

Ålandsdelegationen har vid dryftandet av spörsmålet icke kunnat godkänna den uppfattningen, som i frågan uppbäres av landskapsmyndigheterna, utan ansett att inkomsterna från jordegendomarna böra indragas i

-3-

utjämningsregleringen i likhet med de intrader, som nämnas under 21 §
 an-
 självstyrelselagen samt/föra i sådant avseende uti motiveringen till
 bidragsregleringen 1923 - 25:

"Inkomsterna från statens jordegendomar hava icke av självstyrelselagen hänförs till någon undantagskategori med avseende å landskapets hushållning, utan böra upptagas i avräkning vid utjämnningen. Visserligen följer av landskapets dispositionsrätt, att landskapet äger frihet att bestämma om sättet för egendommarnas utnyttjande. Det står landskapet fritt att i större eller mindre omfattning införa naturhushållning, varigenom penningeavkastningen skulle minskas eller upphöra, likaså få intraderna användas till nybyggnader, nyodlingar, förbättringsarbeten m.m.; dyl., vilket självfallet är egnat att påverka inkomstbeloppet. Men för så vitt egendommarna lämnat nettoavkastning för visst år böra densamma observeras såsom inkomstpost".

En avvikande åsikt har omfattats av en ledamot, som i huvudsak anslutit sig till Landskapsnämndens uppfattning, samt i sådant avseende anfört, att "syftet med jordegendommarnas överlämnande till landskapets disposition gäve vid handen, att denna inkomst närmast kunde jämföras med de tillgångar, som i andra län härflyta av fonder, donationer m.fl. dylika institutioner för allmänna ändamål."

Sedan Presidenten i avseende å utlåtande översänt bidragsregleringen till Högsta domstolen, har denna uti sitt den 25 oktober 1925 afgivna yttrande beträffande landskapets rätt att tillgodonjuta inkomsterna från jordegendommarna endast lakoniskt ansett sig kunna konstatera att domstolen finner delegationens beslut vara å lag grundat.

Republikens President stadfäste delegationens beslut i denna del, därigenom fastslående sin ståndpunkt till ifrågavarande stadgandes innebörd.

I brist på uttryckligt stadgande i självstyrelselagen om vart inkomsterna från jordegendommarna rätteligen böra hänföras, måste ju i sist hand avgörandet bero av tolkning. Denna har, på sätt av det förenämnda framgår, för landskapets vidkommande utfallit i negativ riktning. Då landskapet emellertid allt fortfarande anser, att landskapsmyndigheter nas uppfattning är den riktiga och att förenämnda, för landskapet oförmånliga tolkning beror på att alla å saken verkande omständigheter icke beaktats, nödgas landstinget, som ur lagrummet i dess föreliggande ordalydelse utläser den innebörd, som ovan framhållits, anhålla om lagförklaring för att komma till sin rätt.

Av Ålandsdelegationens ovancerade uttalande framgår, att delegationen och landskapsmyndigheterna äro ense därutinnan, att landskapet äger frihet att bestämma om sättet för egendomens utnyttjande, att genom införande av naturahushållning minska avkastningen eller få densamma att helt och hållet upphöra samt att använda inkomsterna till nybyggnader, nyodlingar m.m., som är ägnat att påverka nettoinkomstens storlek. Det är endast ifråga om ett eventuellt netto, som åsikterna brytas. Ålandsdelegationen, vars uppfattning omfattats av Högsta domstolen och Republikens President, anser att en eventuell nettoinkomst skall via skatteutjämningen tillfalla staten, enär inkomsterna icke hänförs till någon undantagskategori. Landskapets myndigheter åter anse, att nettoinkomsten icke skall komma statsverket tillgodo och sålunda icke vid skatteutjämningen observeras såsom inkomst, enär sagda inkomst icke uppräknats bland de inkomster, varmed kostnaderna för landskapets självstyrelse skola bestridas.

Då § 21 i självstyrelselagen uppräknar de inkomster - mantalspenningar, näringsskatter och nöjesskatter - vilka landskapet har rätt att för sina behov använda och därjämte tillerkänner landskapet rätt till beskattning och till bestämmande av expeditionslösen m.m., synes lagstiftarens mening hava varit att uppräknat de inkomstkällor, med vilkas avkastning självstyrelsekostnaderna skola bestridas. Tager man därjämte i betraktande, att det stadgande, som tillerkänner landskapet nyttjanderätten till jordegendomen, återfinnes just i samma lag, så kan man redan med hänsyn till lagens system fastslå, att den avkastning, som nyttjanderätten ifråga medför, är ställd i en undantagskategori. I annat fall hade väl meranämnda avkastning omnämnts bland de inkomster, med vilka självstyrelsekostnaderna skola bestridas.

Ett synnerligen viktigt, men enligt vad utskottet förmodar av Ålandsdelegationen helt och hållet förbisett bidrag till tolkningen lämnar § 7 mom. 2 i ovannämnda förordning av den 20 september 1923. Momentet lyder:

"Vid egendomens återgång till statsverket är landskapet berättigat att undfå ersättning för byggnader och anläggningar och å dem verkställda reparationer för så vitt desamma icke böra anses vara betingade av stadgandena i 4 §, så ock för nyodlingar och å odlingar verkställda jordförbättringar, för så vitt på dem nedlagda kostnader ännu icke hunnit återfås. Här egendomens kapital"

värde minskats genom landskapsmyndigheternas förvållande, skall statsverket härför tillkomma ersättning av landskapet."

Landskapet intager, som synes, uti ifrågavarande nyttjanderättsförhållande samma ställning till staten som en landbonde eller arrendator enligt jordlegolagstiftningen intager till sin legogivare.

Jämte det utskottet konstaterar detta återgår utskottet till förenämnda ostridiga faktum, att landskapet äger frihet att bestämma om sättet för egendomens utnyttjande, att genom införande av naturahushållning minska avkastningen eller bringa densamma att helt och hållet upphöra samt att använda inkomsterna till nybyggnader, nyodlingar m.m., som är ägnat att minska nettoinkomsten. Utskottet konstaterar vidare, att detta, tillämpat i praktiken enligt delegationens uppfattning om nettoinkomsten, leder därhän, att landskapet blir i dubbel måtto tillgodosett, om detsamma genom överloppsgärningar förskaffar sig ett ersättningsanspråk gent emot staten såsom tillträdare och sålunda genom minskade inkomster förstorar den summa, med vilken statsverket enligt § 26 i självstyrelselagen har att bidra till kostnaderna för självstyrelsen. Vidare konstaterar utskottet, att landskapet, om detsamma genom egendomens vanhävd eller skogsskövling minskar egendomens kapitalvärde och sålunda genom utsugningstaktik förmår uppvisa en större inkomst vid skatteutjämnningen, för det första går miste om motsvarande statsbidrag och för det andra blir utsatt för krav från statens sida. I förstsagda fall, d.v.s. då landskapets förvaltning medför ökade utgifter för staten i form av större bidrag skall landskapet premieras, i sistnämnda åter skall landskapet, som fått åtnjuta mindre statsbidrag, ytterligare betala till staten.

Detta visar, att Ålandsdelegationens uppfattning med hänsyn till landskapets rättigheter och skyldigheter är riktig och att ömsesidig rättvisa kan uppnås endast om landskapet i likhet med enskild legotagare självt fritt får disponera vinsten.

Och slutligen, Utskottet antager att statsverket vill övertaga någon av jordegendomarna och att landskapet av synenämnden tillerkännes ersättning för förbättringar. Vem skall denna ersättning då tillfalla? Givetvis landskapet, men om ersättningsbeloppet i likhet med den årliga nettovinsten skall observeras såsom inkomst vid nästa treårsregle-

ring, är ersättningen endast imaginär och detta i högsta grad.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om det faktum, att staten vid den tidpunkt, då frågan om jordegendomarnas eventuella avträdande först väcktes, beskattade jordegendomarnas skogar på ett sätt, som mycket starkt påminde om skogsskövling. Det gällde uppenbarligen att dra de största möjliga nytta av skogarna och deras avkastning, innan dessa avträdades till landskapet. Härav synes emellertid, att statens myndigheter utgått ifrån att avkastningen framdeles skulle tillfalla landskapet, ty om avkastningen även i det fall att landskapet skulle förvalta jordegendomarna ansetts böra komma staten tillgodo, hade det ju varit onödigt att inlåta sig på annat än rationell skogsavverkning enligt fastställd plan.

Utskottet kan därför icke avvika från den ståndpunkt i förevarande fråga, som av landskapets myndigheter från första början hävdats. Emellertid måste lagens tillämpning, som gått landskapet emot, tillrättläggas, varför utskottet vördsammast föreslår,

att landstinget hos Finlands Riksdag ville an-
hålla om utfärdande av följande lagförklaring:

"I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 67 § i riksdagsordningen den 13 januari 1928 föreskriver, samt med Ålands landstings bifall varder härigenom i avseende å förklaring av rätta förståndet av 23 § i lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, stadgat, att den nettoinkomst, som härflyter av i lagrummet omnämnda jordegendom, icke skall tagas i betraktande vid fastställandet av storleken av det bidrag, som enligt 26 § i nämnda självstyrelselag skall åt landskapet ur statsmedel utgivas."

Mariehamn den 25 november 1930.

På lagutskottets vägnar:

Robert Rosenblad.

Johannes Eriksson

Uti ärendets behandling hava deltagit följande personer: landstingsmännen Robert Rosenblad, Johannes Eriksson, Viktor Strandfält, Aug. Nordlund och Johannes Holmberg.